

УДК 321.021

РОЛЬ ПРЕФІГУРАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ В ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОТЕСТНИХ ГРУП

Андрій Шуліка

*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
кафедра політології
просп. Гагаріна, 72, 49010, м. Дніпро, Україна*

У статті аналізуються особливості реалізації префігуративної політики в діяльності сучасних політичних груп і рухів. Наголошується, що реалізація такої форми діяльності внутрішньої та зовнішньої взаємодії забезпечує практичну реалізацію ідейних принципів протестних груп.

Ключові слова: префігурація, префігуративна політика, політичні групи, протестні групи, демократія участі.

Сучасна групова політична участь передбачає використання нового вільного політичного простору (наприклад, електронного), який не залежить від корпоративного, державного, політичного чи релігійного контролю й забезпечує розвиток нових соціально-політичних проектів, а також підвищення особистих і колективних свобод.

Політичні групи й рухи у своїй діяльності використовують сучасні технології й інфраструктуру в якості інструментів і каналів зв'язку. Діяльність активістів досить часто пов'язана з протестними рухами, які вважають, що необхідно боротися проти корпоративного й державного впливу на соціальну сферу та ЗМІ. Тому важливою частиною груп і рухів стає створення альтернативних форм суспільного розвитку, що являє собою складний соціально-політичний феномен, який використовує низку різномірних тактичних і стратегічних підходів щодо використання нових інструментів інтерактивної глобальної дії й нових форм мережевої організації.

Одним із ключових аспектів сучасного соціально-політичного розвитку є можливість мережевої комунікативної організації так званих нових соціальних рухів, різномірних груп несхожих політичних орієнтацій (антиглобалізаційних, соціалістичних, екологічних та ін.), які діють поза межами класичних політичних партій та офіційних інститутів демократії. Нові політичні групи представляють свій проект демократичної внутрішньої організації руху й намагаються слідувати йому, що є спробою реалізувати префігуративну політику, яка передбачає поєднання іншого бачення розвитку суспільства з процесом боротьби за його досягнення через реалізацію на практиці.

Метою статті є аналіз впливу префігуративної політики на перспективи розвитку сучасних протестних груп.

Особливості реалізації на практиці нових організаційних форм групової політичної взаємодії привертають увагу багатьох дослідників. Британська дослідниця М. Макелберх проаналізувала особливості практичної діяльності протестних рухів у Європі. Розглядаючи можливості розвитку нових рухів, словенський учений З. Водовник наголошував, що тільки створюючи альтернативні концепції розвитку суспільно-політичної сфери, вони мають змогу отримати реальну підтримку.

Префігуративна політика визначається як спосіб організації й побудови соціальних відносин, які прагнуть відобразити майбутнє суспільство, до якого прагне група. За словами К. Боггса, який ввів у науковий обіг цей термін, префігуративна політика полягає

в тому, щоб утілити «у рамках поточної політичної практики руху ті форми соціальних відносин, прийняття рішень, культури й людського досвіду, які є кінцевою метою» [4].

Префігуративна політика відкидає центризм багатьох груп і політичних партій. Суть політики префігурації полягає у створенні й підтримці мережевої практики руху. Концептуально вона є частиною загальної політичної орієнтації на так звані «нові громадські рухи», які пов'язані з побудовою альтернатив майбутнього, така політика найчастіше описується як нова форма політичних дій [7, р. 5]. Таким чином, префігуративна політика означає спробу делегітимізувати наявну соціально-політичну систему й сформувати альтернативну через ініціативу знизу.

Сучасні протестні рухи передбачають реалізацію префігуративної політики в повсякденному житті й на певних громадських просторах. Префігурація – це спроба реалізації теоретичних знань на практиці, які повинні бути «наслідком майбутнього суспільства, але вже в рамках наявного режиму через політичні організації та їхні дії, щоб створити майбутнє в сьогоднішній або хоча б частково прогнозувати соціальні зміни, до яких ці групи прагнуть» [6, р. 93].

Головною проблемою в нових політичних рухах можна назвати пошук можливості знайти баланс між префігуративною політикою й більш інструментальними цілями політичних груп. М. Макелберх зробила важливий внесок у цю дискусію, адже вона стверджує, що помилкою було б наголошувати на відмінності між префігуративною політикою й інструментальними формами діяльності громадських рухів. Префігурація є «стратегічною, тому що нові політичні структури призначені замінити наявні політичні структури» [2, р. 217]. Найбільш типовим прикладом є використання консенсусу або інших прямих демократичних механізмів для сприяння прийняттю егалітарних рішень і організації колективних дій серед різних груп. Різноманітність є функцією децентралізованої форми організації.

Так, в Аргентині організація багатьох рухів безробітних трудящих і створення народних зборів відображає прагнення учасників до горизонтальної демократії, яка включає в себе рівний розподіл влади серед людей і створення нових соціальних відносин, заснованих на гідності, рівності та свободі. Багато в чому завдяки діяльності таких рухів в Аргентині формується нова альтернативна практика організації соціально-трудова відносин. У деяких великих компаніях завдяки скороченню загальної кількості управлінських посад і забезпечення представникам найманої праці реальної участі в процесі прийняття рішень децентралізований весь процес соціально-трудова діяльності. «Співпраця на основі «сотрафегістро» (співтовариства), формування солідарності стають основою для організації трудового процесу на базі горизонтального робочого простору з егалітарними схемами оплати праці та кооперативним розподілом праці» [3, р. 53].

Префігурація необхідна новим організаціям і рухам для пошуку нової політичної парадигми, яка пов'язана з політичними змінами через революцію в повсякденному житті. «Практична діяльність організацій та їх ідейний простір мають бути більш відкритими для змін, щоб вільно використовувати нові ідеї й форми практичної діяльності з метою максимального досягнення поставлених цілей» [5, р. 425].

Префігуративна політика відповідає концепції Х. Бея про створення протестними групами «тимчасових автономних зон, вільних від державних формалізованих структур управління, які звільняють певну частину території, часу, свідомості, щоб створити неієрархічну систему соціальних відносин і акцентувати увагу на їх зміні, а також розширити цей вплив на всю країну» [1, р. 99]. Це призводить до формування альтернативних концепцій про нові моделі соціальної та політичної дії, оскільки розвиток демократії участі означає активне формування нових варіантів інституційного дизайну. Демократія участі не обмежується сферою політики, а поширюється на соціальне й економічне життя.

Рух «Захопи Уолл-Стріт» свідомо був спрямований на створення майбутнього демократичного суспільства шляхом використання форм демократії участі, яка вводить і втілює політичні зміни. Необхідно відзначити, що в розвитку соціальних рухів на початку XXI ст. стався зсув від критики капіталізму й фінансових процесів до заклику до розширення демократії та соціально-економічної справедливості. Це не заклики до набору абстрактних універсальних цінностей, а швидше вимоги, які міцно вкоренилися в національних контекстах.

Під час серії акцій «Захопи Уолл-Стріт» мітингувальники передбачали створення громадського простору всередині американських міст для політичного діалогу й досягли деякої реалізації атрибутів майбутньої спільноти в процесі організації системи надання безкоштовного харчування, вільного доступу до знань (через незалежні бібліотеки), медичної допомоги та ночівлі для бездомних. Таким чином, префігурація часто виступає як спосіб мобілізації.

Доволі велика кількість сучасних «нових» політичних груп часто формує соціальні центри (зокрема й мережеві). «Практику діяльності й методи соціальних центрів можна віднести до категорії «вільного простору» або практичного проектного руху, організованого громадськими й культурними рухами» [7, р. 7]. Вони пропонують організаційно-культурні ресурси для рухів, учасники яких намагаються взаємодіяти з місцевими громадами через організацію політичних, освітніх і розважальних заходів.

Поєднання політичної організації з контркультурною діяльністю, зокрема комунальними житловими центрами, відрізняє соціально-політичні проекти нових політичних груп від інших видів практичного руху, хоча багато хто звинувачує організацію мережі таких соціальних центрів у тому, що основою їхньої діяльності є намагання політично соціалізувати нове покоління активістів (наприклад, дуже багато таких звинувачень щодо соціальних центрів у Каталонії, які брали безпосередню участь в організації протестних рухів).

«Соціальні центри також є платформами для проектів організації альтернативного дозвілля й освіти, організації неортодоксальних форм життя. Для такого поєднання діяльності, мотивів і політичних цілей вони уявляються ідеальними майданчиками для розвитку префігуративної політики, поєднуючи організацію практичних проектів із проведенням конкретних кампаній» [7, р. 7].

Соціальна форма префігуративної політики стала включати в себе принципи рівності, яка, приміром, проявляється у Великобританії через мережу онлайн-центрів, що допомагають громадам боротися із соціальною та цифровою ізоляцією. Єдина мережа онлайн-центрів у Великобританії була сформована у 2011 р. У липні 2013 р. єдина система онлайн-центрів стала називатися «Tinder Foundation». У листопаді 2016 р. Фонд Тіндер перейменовано на Фонд «Хороші речі».

Фонд «Хороші речі» координує роботу мережі онлайн-центрів у складі 5000 партнерів, які надають безкоштовний або недорогий доступ до комп'ютерів і мережі Інтернет. Організація також надає навчання й підтримку сотням волонтерів, співробітникам центрів і громадським лідерам, допомагаючи їм працювати у своїх групах. Ця благодійна мережа формується з метою допомогти людям у Великобританії отримати необхідну підтримку та навички, необхідні для зміни їхнього життя та подолання соціальних проблем.

Ця практика відрізняє префігуративні групи від субкультурних або контркультурних груп, які зазвичай не намагаються консолідувати, поширювати свої погляди й організувати колективні дії. Повсякденні префігуративні практики є стратегічними, бо «учасники руху вважають, що практики соціально-політичної діяльності, які вони розвивають зараз, є тими, якими вони замінять ліберальну представницьку демократію» [7, р. 8]. Стратегія полягає не просто в досягненні колективних або загальних цілей, а в координації й у визначенні множинних політичних пріоритетів: «експериментування», поширення «перспектив», установа нових форм «поведінки» та їх використання в «консолідації».

Робота в таких соціальних центрах будується на основі дискурсивної ієрархії. Практика такої діяльності актуальна для вивчення основних аспектів розвитку сучасних соціальних рухів, застосування на практиці принципів прямої дії й повсякденної організації взаємозв'язку соціально-політичних рухів із представниками громадськості не тільки в мережі Інтернет. Способи реалізації політичних дій і повсякденного життя в соціальних рухах мають велике значення не тільки тому, що вони визначають, наскільки ефективною може бути боротьба за соціальні зміни, але й тому, що вони допомагають пояснити формування й склад самих рухів, груп і структур солідарності й політичної комунікації.

Таким чином, префігуративна політика передбачає організаційні форми, необхідні для формування нових структур побудови повсякденного життя, які відіграють важливу роль у поширенні цілей руху. «Префігурація підкреслює роль декларативних принципів у сучасній політиці нових рухів як способу об'єднання та розроблення групових моделей сприйняття суспільно-політичного життя» [1, р. 427]. Це викликано необхідністю вироблення нових способів виконання різних групових цілей і їх реалізації в оригінальних та інноваційних формах.

Префігурація визначає відмінність між локалізованою, стихійною протестною діяльністю на вулицях і зусиллями з керування відкритими й демократичними суспільними формаціями з потенційно більш міцними формами альтернативних організаційних інфраструктур, здатних розширити масштаби політичної діяльності.

Як стратегія соціальних змін префігурація залежить від учасників руху (або тих, хто залучений), щоб залишатися відкритими для ідеї, підтвердження того, що цілі можуть змінитися і, можливо, повинні бути множинними, щоб об'єднати різні групи. Тому сам процес прийняття рішень також має залишатися відкритим. «Як тільки узгоджена політична платформа стає основою єдності думок, політичний простір закривається для нових ідей, нових соціально-політичних груп і нових потенційних структур демократії» [2, р. 221].

Префігурація ґрунтується на створенні процесу, який перетворює тих, хто бере участь у процесі, через практику. Іншими словами, соціальні зміни виникають тоді, коли колективний процес здатний змінити те, як влада діє між людьми.

Таким чином, у процесі розвитку сучасних протестних рухів, у процесі прийняття рішень бере участь набагато більше людей, ніж під час різноманітних протестних рухів на початку ХХІ століття (наприклад, рухів за антиглобалізацію), отже, багато політичних цінностей стали розмитими, тому політичні структури вступають у новий етап трансформації. Префігуративна політика забезпечує такий етап трансформації, реалізуючи в теперішньому часі на практиці цілі протестних політичних груп і рухів. Також префігурація забезпечує формування певної системи взаємовідносин не тільки всередині групи, а й у її взаємовідносинах із потенційними прихильниками, що забезпечує створення нових форм суспільних організацій. Цей процес демонструє можливість вносити зміни в наявну соціально-політичну систему, використовуючи ініціативу знизу й елементи демократії участі.

Список використаної літератури

1. Bey H. T.A.Z.: The Temporary Autonomous Zone, Ontological, Anarchy, Poetic Terrorism. Brooklyn, NY: Autonomedia. P. 155. URL: <https://theanarchistlibrary.org/library/hakim-bey-t-a-z-the-temporary-autonomous-zone-ontological-anarchy-poetic-terrorism.a4.pdf>.
2. Maeckelbergh M. Horizontal Democracy Now: From Alterglobalization to Occupation. Interface: a journal for and about social movements. Volume 4 (1). May 2012. Pp. 207–234. URL: <http://www.interfacejournal.net/wordpress/wp-content/uploads/2012/05/Interface-4-1-Maeckelbergh.pdf>.
3. Parker M., Cheney G., Fournier V., Land C. The Routledge Companion to Alternative Organization. New York, 2014. 373 p.

4. Swain D. Not Not but Not yet: Present and Future in Prefigurative Politics. *Political Studies*. November 2017. URL: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0032321717741233>.
5. Vodovnik Ž. Demokratizacija in nova družbena gibanja. *Teorija in praksa*. Let. 51, šte. 2–3. Ljubljana, 2014. P. 415–433.
6. Vodovnik Ž. «Novi» anarhizem? – o bifurkaciji in transformaciji sodobne anarhistične misli in prakse. *Teorija in praksa*. Let. 48, šte. 1. Ljubljana, 2011. P. 87–107.
7. Yates L. Rethinking Prefiguration: Alternatives, Micropolitics and Goals in Social Movements. *Social Movement Studies*. 2015. Vol. 14. No. 1. P. 1–21. URL: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14742837.2013.870883>.

THE ROLE OF PREFIGURATIVE POLICY IN PRACTICAL ACTIVITY OF PROTEST GROUPS

Andrii Shulika

*Oles Honchar Dnipro National University,
Department of Political Science
Gagarina prospect, build. 72, 49010, Dnipro, Ukraine*

The article analyzes the peculiarities of the implementation of prefigurative policies in the activities of modern political groups and movements. It is noted that the implementation of such a form of internal and external interaction provides for the practical realization of the ideological principles of protest groups.

Key words: prefiguration, prefigurative politics, political groups, protest groups, participatory democracy.